

Ref 26

En socialnämnd är inte skyldig att vid prövningen av om en person har rätt till försörjningsstöd ta hänsyn till ersättning som skulle ha utgått om personen hade sökt andra bidrag, s.k. fiktiv inkomst.

4 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453)

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 16 juni 2022 följande dom (mål nr 3391-21).

Bakgrund

1. Den som inte kan tillgodose sina behov själv eller få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av kommunen för sin försörjning (försörjningsstöd).

2. En arbetslös person som är medlem i en arbetslöshetskassa och står till arbetsmarknadens förfogande kan ha rätt till ersättning från arbetslöshetskassan (a-kasseersättning). Den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program kan få aktivitetsstöd från Försäkringskassan. För att dessa ersättningar ska utgå krävs det att den enskilde ansöker om dem.

3. C.E. ansökte hos Socialnämnden i Göteborgs kommun om försörjningsstöd för uppehälle och hyra för februari 2021. Vid tiden för ansökan var han medlem i en arbetslöshetskassa. Han sökte aktivt efter arbete och deltog i ett arbetsmarknadspolitiskt program. Socialnämnden avslag hans ansökan med motiveringen att han inte hade gjort vad han kunnat för att bli självförsörjande, eftersom han inte hade ansökt om a-kasseersättning eller aktivitetsstöd.

4. C.E. överklagade till Förvaltningsrätten i Göteborg som upphävde beslutet och visade målet åter till socialnämnden för fortsatt utredning. Enligt förvaltningsrätten kunde det inte uteslutas att C.E. skulle ha haft rätt till bistånd även om han hade fullgjort sin skyldighet att söka andra bidrag.

5. Socialnämnden överklagade till Kammarrätten i Göteborg som avslag överklagandet. Kammarrätten ansåg att konsekvensen av att någon underlåter att söka andra bidrag normalt är att den ersättning som skulle ha utgått räknas som en s.k. fiktiv inkomst vid biståndsberäkningen och att biståndet i motsvarande grad blir lägre. Enligt domstolen ankommer det på nämnden att utreda storleken på en sådan inkomst, t.ex. genom att bereda sökanden möjlighet att komma in med uppgifter eller genom att hämta in dessa uppgifter från andra myndigheter.

Yrkanden m.m.

6. *Socialnämnden i Göteborgs kommun* yrkar att nämndens beslut ska fastställas och anför följande. C.E. har trots anmodan från nämnden inte ansökt om vare sig a-kasseersättning eller aktivitetsstöd. Användningen av fiktiva inkomster vid biståndsberäkningen ska vara restriktiv. Att ta hänsyn till en fiktiv inkomst kan vara möjligt om ersättningen, som t.ex. underhållsstöd, utgår med ett fast belopp varje månad eller om ersättningen utgått tidigare och det finns ett redan fastställt dagsbelopp. C.E. har inte fått a-kasseersättning eller aktivitetsstöd på senare tid och det finns därför inget dagsbelopp att utgå ifrån.

7. C.E. har inte yttrat sig.

Skälen för avgörandet*Frågan i målet*

8. Frågan i målet är om socialnämnden vid prövningen av om en person har rätt till försörjningsstöd har skyldighet att ta hänsyn till ersättning som skulle ha utgått om vederbörande hade sökt andra bidrag, s.k. fiktiv inkomst.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

9. Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har enligt 4 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453) rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd).

10. Enligt förarbetena ligger i uttrycket "inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt" att den enskilde måste utnyttja alla de möjligheter som normalt står honom eller henne till buds för att försörja sig. Det krävs bl.a. att den enskilde söker de bidrag som finns, såsom bostadsbidrag, studiebidrag och a-kasseersättning (prop. 2000/01:80 s. 93 f.)

11. Om en socialnämnd bedömer att det kan finnas förutsättningar för en biståndssökande att få bidrag från annat håll och uppmanar denne att söka detta bidrag men den sökande inte gör det, finns det grund för att avslå ansökan om försörjningsstöd. Kammarrätten anser emellertid att ansökan i en sådan situation normalt inte ska avslås helt, utan att försörjningsstödet ska minskas med det belopp som den enskilde skulle ha fått om han eller hon hade sökt bidraget, dvs. med ett belopp som har kommit att kallas fiktiv inkomst.

12. Att ta hänsyn till fiktiva inkomster vid biståndsbedömningen är en metod som i vissa fall används av socialnämnderna. Även om det är möjligt för en socialnämnd att ta hänsyn till fiktiva inkomster

kan dock konstateras att det inte i lagstiftningen finns någon skyldighet att vid biståndsbedömningen ta sådana hänsyn. Något stöd för en sådan skyldighet kan inte heller utläsas av förarbetena. Det saknas därmed grund för att – som förvaltningsrätten och kammarrätten har gjort – ålägga socialnämnden att utreda storleken på en fiktiv inkomst.

13. Högsta förvaltningsdomstolen finner mot denna bakgrund att socialnämnden hade grund för att avslå C.E:s biståndsansökan eftersom han inte sökte de bidrag som han anmodats att söka. Förvaltningsrättens och kammarrättens avgöranden ska därför upphävas och socialnämndens beslut fastställas.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver förvaltningsrättens och kammarrättens avgöranden och fastställer Socialnämnden i Göteborgs kommuns beslut.

I avgörandet deltog justitieråden *Jermsten, Knutsson, Classon, Askersjö* och *Svahn Starrsjö*. Föredragande var justitiesekreteraren Lisa Ragnesten.

Förvaltningsrätten i Göteborg (2021-04-19, Islander):

Av utredningen i målet framgår att C.E. vid tiden för ansökan om ekonomiskt bistånd inte hade ansökt om a-kassa eller aktivitetsstöd. Det är den enskilde som ska visa att rätt till ekonomiskt bistånd föreligger. Någon handling om att C.E. inte har rätt till a-kassa har inte getts in i målet. C.E. hade därmed inte fullgjort sin skyldighet att söka andra ersättningar i den utsträckning som kan krävas av en biståndssökande.

Till skillnad mot vad som är fallet när någon underlåter att söka arbete är det dock, i vart fall i en situation som den nu aktuella, möjligt att göra en beräkning av i vilken utsträckning den enskilde genom att söka bidrag och stöd själv kan tillgodose sina behov (jfr Kammarrätten i Göteborgs dom den 19 mars 2014 i mål nr 5762-13). Ett uteblivet stöd kan nämligen tas upp som en fiktiv inkomst i normberäkningen.

Enligt förvaltningsrättens bedömning kan inte det uteslutas att det skulle ha funnits ett kvarvarande behov av ekonomiskt bistånd för C.E. även om han hade sökt andra ersättningar. En utebliven ersättning borde därför ha tagits upp som en möjlig inkomst vid en beräkning av hans behov av ekonomiskt bistånd för februari 2021. Någon sådan beräkning har inte gjorts av nämnden. Det överklagade beslutet ska därför upphävas och målet visas åter till nämnden för fortsatt utredning av C.E:s rätt till ekonomiskt bistånd för februari 2021.

– Förvaltningsrätten upphäver det överklagade beslutet och visar målet åter till Socialnämnden Hisingen i Göteborgs kommun för fortsatt utredning av C.E:s rätt till ekonomiskt bistånd för februari 2021.

Kammarrätten i Göteborg (2021-05-21, *Classon, Huldén och Ribberström*):

Konsekvensen av att någon underlåter att söka annat bidrag eller ersättning är normalt att den ersättning som skulle ha utgått räknas som en s.k. fiktiv inkomst i biståndsberäkningen. Det innebär att man vid beräkningen av biståndets storlek tillgodoräknar sökanden den inkomst som denne avstått från och att biståndet i motsvarande grad blir lägre (se exv. Kammarrätten i Jönköpings dom den 20 september 2018 i mål nr 1500-18 och Kammarrätten i Stockholms dom den 22 december 2011 i mål nr 4646-11).

Den utredning som nämnden i detta mål presenterat visar inte att C.E. handlat på ett sådant sätt att hans rätt till bistånd helt ska falla bort. I stället ska i enlighet med huvudregeln uteblivet stöd räknas med som inkomst för aktuell månad (fiktiv inkomst).

Nämnden har gjort gällande att beloppet för en eventuell ersättning är okänt och att det därför inte är möjligt att räkna med en fiktiv inkomst. Det är emellertid nämnden som har att utreda storleken på en sådan inkomst, t.ex. genom att bereda sökanden möjlighet att komma in med uppgifter eller genom att hämta in dessa uppgifter från andra myndigheter. Går det av något skäl inte att få fram uppgifterna får det påverka beslutets innehåll (se Kammarrätten i Jönköpings dom den 26 mars 2020 i mål nr 3210-19).

Av de handlingar som finns i målet framgår inte att nämnden gett C.E. möjlighet att komma in med sådana uppgifter eller att nämnden i övrigt genomfört en sådan utredning.

Kammarrätten finner mot denna bakgrund inte skäl att göra en annan bedömning än den förvaltningsrätten har gjort. Det är därför nämnden som har att göra den prövning som förvaltningsrätten beslutat om.

Vid denna utgång saknas anledning att ta ställning till yrkandet om inhibition.

– Kammarrätten avslår överklagandet.